

Mi i Drugi

BRJ 1 • JUN 2001.

Centar za toleranciju i dijalog
Center for Tolerance and Dialogue

INTERVJU

Stiven Larabi

ekspert za vojna pitanja i saradnik u američkoj korporaciji RAND. Čovjek koji je stvorio novi NATO

Mislili su da smo budale

Strana 4

RILOZI

SINIŠA TATALOVIĆ

Eliminacija ili upravljanje etničkim razlikama

Strane 8-9-10

JULIE MOSTOV

Etnokrate kočice demokratizaciju društva u tranziciji

Strane 10-11-12

STEVAN LILIĆ

Od ropstva do građanske neposlušnosti

Strana 13

RADOVAN VUKADINOVIĆ

Suradnja, jedini put do Europe

Strane 14-15

Mi i Drugi donosi:

Program i rad Centra za toleranciju i dijalog

Strane 2 i 3

Organizacija lokalnih zajednica i manjine

Strane 6 i 7

U V O D N I K

CENTAR ZA TOLERANCIJU I DIJALOG

Mi i Drugi

Pad komunističkih režima u čitavoj istočnoj Evropi i bivšoj SFRJ, a sledstveno i u Crnoj Gori, otvorilo je niz pitanja funkcionisanja društva, posebno u svijetlu činjenica da još nisu uspostavljeni procedura i instrumenti upravljanja sukoba različitih interesa. U nacionalno, kulturno i religijski mješovitim sredinama kakva je Crna Gora kao posebno važna nametnula su se pitanja multietničnosti, multikulturalnosti i multikonfesionalnosti, života koji se slikovito može sažeti u sintagmu Mi i Drugi.

Suočeni sa nedostatkom državnih institucija i instrumenata za artikulaciju i pomirenje različitih interesa, s jedne strane, i pomanjkanja opšte kulture, posebno političke, i tolerancije koju nužno nameće život u višenacionalnim, višekulturnim i višekonfesionalnim zajednicama, s druge strane, Dom omladine „Budo Tomović“ u Podgorici i Forum za etničke odnose u Beogradu osmislili su i osnovali Centar za toleranciju i dijalog (CTD) sa sjedištem u Podgorici.

Centar predstavlja dopunu širokog spektra nevladinih organizacija, sa naglaskom na obrazovanju za demokratsko rješavanje sukoba i život uz poznavanje, priznavanje i uvažavanje razlika. Takođe, širenje i obogaćivanje nevladine međunarodne saradnje od ključnog je interesa za razvoj civilnog društva i ukupnu demokratizaciju i reformu u Crnoj Gori.

Temeljni ciljevi CTD definisani su samim razlozima za njegovo osnivanje, a operativni se mogu podeliti u više cjelina. Primaran je rad na prikupljanju, obradi, čuvanju i razmjeni infor-

macija od posebnog značaja za izučavanje i praćenje interetičkih odnosa, posebno sukoba i, naglašeno, puteva uspostavljanja i razvoja života u toleranciji. Naročito je važna edukacija mladih i podrška mladim ljudima spremnim da podstiču nastanak i širenje kulture dijaloga i tolerancije. Rad CTD podrazumijeva i intenziviranje saradnje, povezivanje različitih etničkih, konfesionalnih i drugih zajednica i njihovih organizacija.

Od izuzetnog značaja je oplemenjivanje komunikacije u konfliktnim sredinama i upozoravanje na okolnosti i postupke koji vode eskalaciji sukoba nastalih na etničkoj, konfesionalnoj ili kulturnoj različitosti.

Mi i Drugi, tromjesečnik Centra za toleranciju i dijalog čiji je prvi broj pred Vama, zamišljen je kao deo tog napora za uspostavljanje razumevanja i tolerantnog života različitih zajednica, sa naglaskom na manjinskim grupama i njihovim pravima. Predstavljanjem projekata CTD, već sprovedenih ali i onih u pripremi, Mi i Drugi, ima ambiciju da postane javna i stručna tribina koja će bez pristrasnosti bilježiti negativne i pozitivne pomake u multietničnosti, multikulturalnosti i multikonfesionalnosti Crne Gore.

Rad nevladinih organizacija na uspostavljanju novih demokratskih načela i iniciranju institucija zasnovanih na njima - kako nas uči iskustvo razvijenih zemalja i zemalja koje su mnogo prije Crne Gore ušle u mučan proces tranzicije - nije lako ostvariv bez posebne informativne i izdavačke djelatnosti. Tim prije što su čak i verbalno demokratski i otvoreni mediji veoma često zatvoreni, ili u gorem slučaju rigidni ne samo za bilježenje konflikata, već i sam život složenih zajednica.

Mi i Drugi pokušaću da dijelom pokrije tu informativnu „rupu“, a takvu ambiciju, makar i djelimično, nije moguće ostvariti bez povratne informacije, koja prije svega podrazumijeva ideje, iskustva i sugestije čitalaca.

Uredništvo

Pomoć prijatelja i saradnika

Izdavanje prvog broja časopisa Mi i Drugi pomogli su Westminster foundation for democracy sa sjedištem u Londonu i SIDA, Švedska međunarodna agencija za kooperaciju i razvoj sa sjedištem u Stokholmu.

Od ropstva do građanske neposlušnosti

Individualnost ljudskog bića i samostalnost njegove ličnosti osnov su za izgradnju korpusa ljudskih prava

Prof. Dr. Stevan Lilić

Ideja ljudskih prava javlja se u najrazličitijim formama ljudskog života i stvaralštva, između ostalog, u umetnosti i književnosti, zakonodavstvu i pravu, filozofiji i religiji, običajima i politici, itd. Iako ideja ljudskih prava ima svoju složenu filozofsku osnovu, ipak dva centralna pojma filozofije ljudskih prava jednostavna su i lako shvatljiva. To su pojmovi individualnosti ljudskog bića i samostalnosti njegove ličnosti. Čovek je shvaćen kao biće koje ima vlast nad svojim postupcima od koga se uzrok delanja nalazi prvenstveno u njemu samom.

Koreni u grčkim mitovima

Iako se koreni ideje o ljudskim pravima mogu naći još u antičkim grčkim mitovima, može se reći da moderna misao o ljudskim pravima nastaje uporedo sa razvojem prosvetiteljstva i univerzalizma Novog doba, borba za to, da neka osnovna ljudska prava i slobode ne uživaju samo građani jedne države, nego svi ljudi, počela je zapravo već u 18. veku, usvajanjem čuvene Deklaracije o pravima čoveka i građanina na početku Francuske revolucije 1789. godine, jer to nije bio dokument koji se odnosio samo na Francuze. Pa ipak, suverenost države bila je toliko jaka da je diktirala koegzistenciju nedemokratskih i demokratskih država i vlada koje su poštovala i gazile ljudska prava. Smatralo se da je odnos između država i njegovih podanika bio unutrašnja stvar države, u koju se niko sa strane, a ponajmanje zvanični organ, nije smeo mešati. Zato su se u 19. veku tražila „slaba mesta“ tadašnjeg međunarodnog sistema u onim oblastima koje nisu bile pokrivene apsolutnom suverenom države. Jedan od takvih prostora, bilo je, na primer, otvoreno more, pa su horci protiv ropstva, u nemogućnosti da doprinesu ukidanju te pojave van granica svoje države, nastojali da se bar spreči trgovina robljem, što je pružalo mogućnost da se brodovi koji su prevozili robove zaustavljaju na otvorenom moru i da se zaslužnjeni ljudi oslobađaju.

Ideja o ljudskim pravima imala je, i danas ima, uticaja na brojna pravna shvatanja i pojmove, kako u teoriji, tako i u nacionalnoj i međunarodnoj pravnoj praksi. Tako, dok se, na primer, povodom izvršavanja kazni, ranije smatralo da je čovek za vreme izdržavanja kazne postao neka vrsta „roba države“, danas se, ...porastom poštovanja čovekovih prava, kao primarno, ne naglašava taj upravno-pravni pristup, već se i ovdje polazi od uvažavanja

osnovnih načela pravne države i ističu se ustavno-pravne osnove za određivanje ovlašćenja za tu prinudu i za sve zahvate u režimu izvršenja kazne lišenja slobode, koji se odnose na pravni status zatvorenika.

Pravo postoji pre i izvan države

Može se reći da je današnje teorijske pretpostavke ljudskih prava kao najvišeg pravnog standarda, početkom 20. veka, uobličio Leon Digi. Njegova osnovna postavka počiva na koncepciji da se država može i mora ograničiti pravom, kako unutrašnjim, tako i međunarodnim. Po logici ovog pristupa, pravo mora postojati „pre i izvan“ države (tzv. „l'antériorité et l'exteriorité du droit par rapport à l'Etat“). Digi je svoje shvatanje o ograničenju države pravom izneo u svom delu *Preobražaji javnog prava* (*Les Transformations de Droit Public*, 1913), u kome, između ostalog, teorijski „obara“ koncept javnog prava, zasnovanog na pojmu narodnog suvereniteta, na kojem i počiva tradicionalni model pravne države (*Rechtsstaat*). Kako ističe Digi, sistem javnog prava pod kojim su ceo jedan vek živeli svi obrazovani narodi, počivao je na nekoliko načela koja su doskora mnogi poštovali kao dogme i hteli da ih nametnu svima. Dve glavne ideje su mu činile suštinu: ideja suverenosti države, čiji je pravi nosilac narod shvaćen kao država, i ideja prirodnog prava pojedinca, koje je neotudivo i nezastarivo, a koje se suprotstavlja suverenom pravu države. Istovremeno, Digi zaključuje: Danas se uvida da se javno pravo ne mo-

že objasniti koncepcijom o delegaciji suverenosti od strane naroda. Razlog tome je što je narodna volja samo jedna fikcija, pošto je ona stvarno, ma šta se činilo, samo volja nekoliko pojedinaca. Zbog toga, opšta obaveza koju moderno doba nameće upravljačima u očevitnoj je protivrečnosti sa pojmom suverenosti. Prema tome, načelo čitavog sistema modernog javnog prava svodi se na ovo: oni koji u stvari drže vlast nemaju subjektivno pravo na javnu vlast, već imaju dužnost da upotrebe svoju vlast radi organizovanja javnih službi i da obezbede i kontrolišu njihov rad.

Suđenje u Nirnbergu kao prekretnica

Prekretnica u razvoju ljudskih prava nastupa nakon II svetskog rata. U tom kontekstu je posebnu ulogu odigrala Povelja Ujedinjenih nacija (1945); kao i suđenje u Nirnbergu za zločine protiv čovečnosti i mira (1946). Suđenje u Nirnbergu pokazalo je da se umesto počinika države čovek pojavio kao subjekt univerzalnog, međunarodnog prava i da države više ne mogu računati na svoj zakonodavni suverenitet kao osnovu za potiskivanje i kršenje opštih ljudskih prava. Ubrzo zatim, usvojen je i jedan broj međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima koji postavljaju osnove i standarde njihove zaštite i ostvarivanja, između ostalih. Opšta deklaracija o pravima čoveka UN (1948); Evropska konvencija o zaštiti prava čoveka i osnovnih sloboda (1950); Pakt o građanskim i političkim pravima UN (1966); Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima UN (1966) i dr.

U tom smislu, i savremena država počiva na principu vladavine prava koji podrazumeva konceptualnu integraciju tradicionalnog načela zakonitosti pravne države sa savremenim standardima ostvarivanja ljudskih prava socijalne države.

Digijeva teorija o preobražaju javne vlasti (kao pravo zapovedanja), u odgovornu javnu službu, imala je za posledicu da je načelo zakonitosti, kao vrhovno načelo tradicionalne pravne države, ustupilo mesto načelu ljudskih prava, kao najvišem standardu savremene socijalne države. Kao institucionalna garancija ostvarivanja i zaštite ljudskih prava i socijalne pravde na političkom planu, nastaju i ideje o građanskoj neposlušnosti kao političkom aktu, koji je, između ostalog, rukovoden i opravdan političkim principima, tj. načelom pravde kojim se uređuju ustav i društvene institucije uopšte. ■